

Nordisk
ODONATOLOGISK
FORUM

NYHETSBREV Vol. 8-9, No. 1

Juni 2003

Nordic Odonatological Society, Newsletter Vol. 8-9, No. 1
ISSN 0808-2464

Nordisk Odonatologisk Forum
i full frihet sedan 1994

Nyhetsbrev Vol. 8-9, No. 1, Juni 2003

Nordic Odonatological Society, Newsletter Vol. 8-9, No. 1, June 2003
ISSN 0808-2464

Redaktör Editor

Göran Sahlén
Högskolan i Halmstad, SET
Box 823
SE-301 18 Halmstad
e-post: goran.sahlen@set.hh.se

Volym 10, 2004 planeras utkomma i början av maj. Material till detta nyhetsbrev bör sändas till redaktören senast 15 mars. Redaktören uppskattar att få material per e-post, men naturligtvis accepteras också "vanliga" papperskopior. För att öka antalet bilder i nyhetsbrevet mottages också tacksamt digitala fotografier och/eller teckningar. Bilder kan även sändas per snigelpost.

Volume 10 of this newsletter is scheduled for May 2004. All papers are welcome, but please remember to send them to the editor on March 15 at the latest. The editor appreciates e-mailed papers, but naturally paper copies are welcome. Digital photographs and/or drawings of odonata are also welcome to improve the look of this publication.

Medlemsavgift/Kontingent

Medlemsavgiften betalas enklast genom att sända kontanter till redaktören. Alla nordiska valutor är välkomna, avrundade till närmaste jämn siffra. Avgiften är 5 euro, 50 DKK, 50 NOK eller 50 SEK per år och gäller tills vidare.

The membership fee is 5 euro per year. Cash is preferred and it can be sent directly to the editor.

Nordisk Odonatologisk forum startades den 18 juni i Rakkestad, Østfold, Norge, under det första nordiska mötet för odonata-intresserade. Forumet är en informell sammanslutning för kontakt mellan odonata-intresserade, experter och amatörer, i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Forumet har även medlemmar i andra länder och vem som helst med intresse av odonater kan bli medlem.

Forumets målsättning är att arrangera årliga möten för medlemmarna. Mötesplats alternerar mellan de nordiska länderna. Forumet utger även ett årligt nyhetsbrev. Forumet arbetar för ökad kunskap om odonaterna.

The Nordic Odonatological society was founded in 1994 in Rakkestad, Norway. The society is an informal association facilitating contact between scientists and amateurs interested in the Odonata. The society seeks to arrange a yearly meeting, alternating meeting location between the Nordic countries, and to publish a yearly newsletter. The society aims at promoting all aspects on knowledge of Odonata.

Odonata - øyenstikker - trollslända - guldsmed - sudenkorrenot - drekafluga

Nytt inom föreningen

Vid mötet i Danmark sommaren 2002 (se vidare artikel på sid i detta nyhetsbrev) beslutades att Göran Sahlén övertar ansvaret för nyhetsbrevet från Hans Olsvik som förtjänstfullt drar sig tillbaka efter åtta långa år som redaktör. NOF tackar Hans vördsamt för allt arbete han lagt ner på nyhetsbrevet och föreningen under åren och hoppas att han genom arbetsminskningen ska få möjlighet att ännu mer kunna ägna sig åt sitt fältarbete med odonater.

Vidare beslutades att Nyhetsbrevet behåller sin form men att den nye redaktören får mandat att genomföra de förändringar han tycker är motiverade. Nu tycker han inte särskilt mycket behöver ändras (Hans: Du har verkligen funnit ett bra och lättarbetat format!), men några småsaker ser ni i detta nummer, t. ex. att antalet fotografier har ökat, bildkvaliteten blivit bättre samt att det numera finns möjlighet att trycka vissa delar i färg.

Medlemsavgiften behålls oförändrad. En summa av 50 kronor (svenska, norska eller danska) eller 5 euro betalas till redaktören

och man erhåller medlemskap under ett år. Eftersom publiceringen av nyhetsbrevet dröjt denna gång har redaktören ensvåldigt beslutat att den medlemsavgift som betalats in för 2002-2003 gäller till 2004.

NOF kommer även i fortsättningen att vara en intresseförening utan formella stadgar och styrelse. Aktiviteterna bestäms av medlemmarna och målet är att publicera ett medlemsblad samt att anordna ett årligt möte.

Göran Sahlén, Halmstad takes over as editor of the NOF newsletter starting in this volume. Hans Olsvik retires after 8 successful volumes. From this issue we are able to publish pictures of higher quality and also in colour. The membership fee is still 5 euro, payable to the editor in cash should you wish to join. Payments received in 2002 and onwards grants you membership to 2004 due to the late publishing of this volume of the newsletter. NOF will remain a small and informal society without written statutes and with no formal board but the newsletter editor.

Hemsidan

Du vet väl om att NOF har en egen hemsida? Martin Peterson är webmaster sedan sidans grundande 1999. På hemsidan finns alla gamla nyhetsbrev, checklistor över de nordiska länderna, bildgalleri och en utförlig rapport om Danmarks rödlistade trollsländor.

För att hemsidan skall bli bättre och mer innehållsrik behövs din hjälp. Säkert har du någonting som du skulle kunna dela med dig av till hemsidan. Bilder, berättelser, fältobservationer, reserapporter och funderingar kring Nordiska trollsländor. Speciellt behövs fler foton. På checklistorna finns foton av en del arter men det är fortfarande många arter som saknar bild. Leta igenom

dina gömmor och skicka dina bidrag till webmaster på e-mail:

martin.peterson@mbox301.swipnet.se

Hemsidan hittar du på adressen:

<http://hem.passagen.se/trollslaenda/nof>

Do not forget to visit NOF on the internet. Our web site is growing and in constant need of more material. Please contact our webmaster Martin Peterson if you want to contribute something.

WDA:s andra internationella symposium om Odonatologi

Martin Peterson

Peterson, M. 2003. Some memories and personal views of the 2:nd WDA International symposium in Gällivare, Sweden July 2001. Nord. Odonatol. Soc. Newsl. 8-9(1): 4-5.

Martin Peterson, Åbymovägen 35, S-616 30 Åby.
<martin.peterson@mbox301.swipnet.se>

2001 hölls inget NOF-möte, istället var det WDA-möte i Gällivare. Ett år har gått sedan dess och man kan fundera på vilka bestående minnen WDA:s symposium lämnade bland deltagarna. Alla som var med minns säkert olika saker; här följer några av mina personliga minnen:

Främst minns jag den positiva anda som präglade hela symposiet. Alla deltagare var glada och jag märkte aldrig något gnäll över de småsaker som trots minutiös planering ändå inte går riktigt som de skulle. När Göran och vi andra som försökte sköta de praktiska arrangemangen kring symposiet behövde hjälp stod övriga symposiedeltagare på kö för att hjälpa till. Alla hjälpte till efter bästa förmåga vilket gjorde att arbetsbelastningen aldrig kändes betungande.

Jag minns också den höga kvalitén och den stora variationen på föredrag, bildvisningar och posterpresentationer. Under hela symposiet kände jag att jag lärde mig nya saker om mina favoritdjur; trollsländorna. Det var spännande att se bilder och höra föredrag om nyupptäckta arter i regnskogen men också otroligt intressant att lära sig nya saker om de "gamla vanliga" arterna som man ser nästan varje dag i sin egen trädgård. Likaså var det spännande att se alla posterpresentationer, även här var det stor variation på utbudet, allt från Astrid Grendstads presentation av trollsländor på några norska öar till Peter Mills Trollsländor på frimärken. Den posterpresentation som gjorde det djupaste intrycket på mig var de japanska ungdomarnas origamitrollsländor. Den stora trollslända som var vikt av svart och guldpaper var ett riktigt konstverk.

Larvkursen var också en företeelse som etsade sig fast i mitt minne. För första gången insåg jag att det faktiskt går att se skillnad på larverna från olika arter. Ulf Norlings stora kunskap och goda pedagogik tillsammans med begränsad storlek på gruppen gjorde larvkursen till en mycket lärorik och intressant händelse. Den sista kvällen på symposiet hade vi larv-exskursion; bara något hundratal meter från stugbyn där några av oss bodde låg en underbar liten mossgöl med bl.a. *Aeshna caerulea*. Denna göl undersöktes noga. Den mest "djupgående" undersökningen gjordes av en Amerikansk dam som trampade igenom torven och några av de amerikanska deltagarna trampade också igenom den flytande torvmattan. Väl "hemma" i Folkets hus artbestämde vi larverna tillsammans.

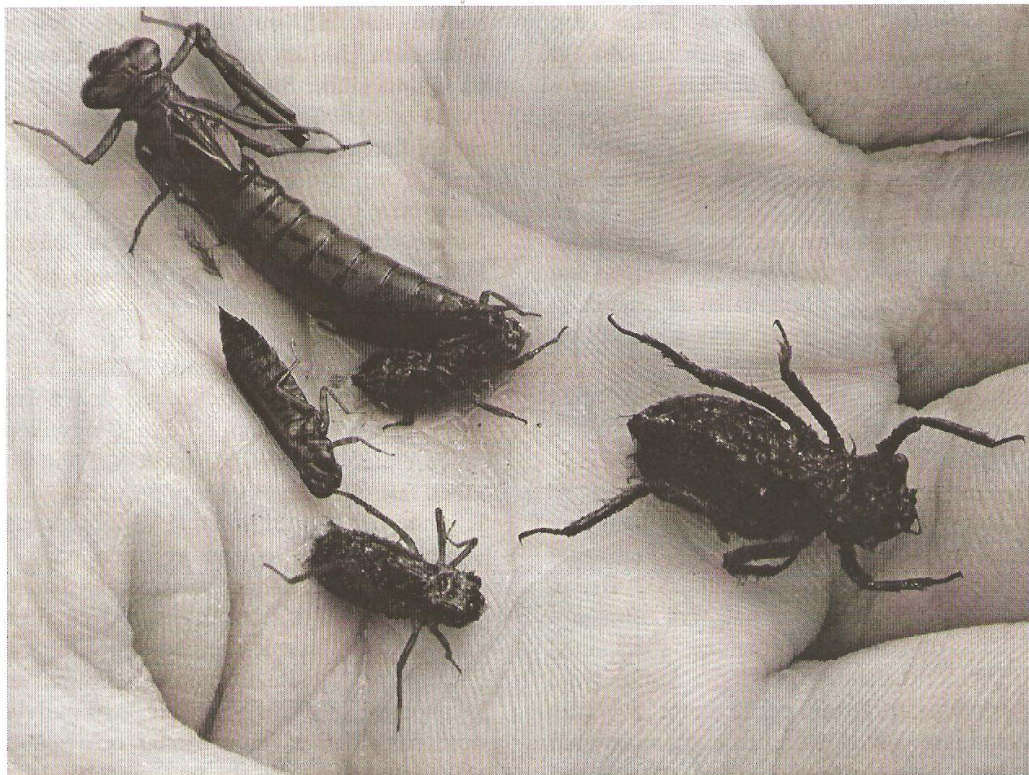
Bland alla trevliga utflykter är det några som har en extra framträdande plats i mitt minne: Porjus kraftstation, samebyn och Nikkaluokta. Porjus kraftstation besöktes redan första kvällen. Det var imponerande att åka hiss ner i underjorden till den stora turbinhallen. Guiden berättade att de första åren av bygget fanns det ingen järnväg till Porjus utan alla verktyg, maskindelar, mat och förnödenheter fick bäras från Gällivare som var närmaste järnvägsstation. En vandring på cirka 50km! Fascinerande. På gräsmattan utanför kraftstationen serverades symposiets välkomstbuffé. Underbar mat i en fantastisk miljö på stranden till stora Luleälven. Enda problemet var de talrika myggorna. Vi fortsatte sedan med tåg på Inlandsbanan tillbaka till Gällivare. På vägen hann vi med ett stopp vid världens enda myggmuseum. Så mycket mygg har jag aldrig sett förut.

Besöket vid Killingi sameby var också en minnesvärd kväll. Samerna visade upp sin kultur och bjöd frikostigt på fjällens delikatesser. Det var nyplockade hjortron serverade på ett stort älghorn, rökt fisk med hembakt tunnbröd och kaffe med kaffeost. Den underbara utsikten över Kaitumälven fick maten att smaka extra bra. Vi fick även möjlighet att besöka samebyns kyrka, en av de märkligaste kyrkor jag sett. Istället för altartavla hade den ett stort fönster ut mot fjällbjörskogen. Flygandes över kyrkplanen bevakade några *Aeshna caerulea* det märkliga besöket av trollsländeentusiaster från hela världen

En av de största händelserna på hela symposiet var givetvis jakten på *Somatochlora sahlbergi*. Göran hade i förväg rekognoserat möjliga lokaler i närheten av Nikkaluokta. Vädret var som ofta i fjällen inte det bästa, men detta hindrade inte allas entusiasm. Några hade chartrat en helikopter som tog dem långt upp i fjällen för att hitta intressanta lokaler,

andra gick till fots. Efter någon timme kom ett häftigt regnväder i in fjälldalen och genomblöta sökte vi skydd i fjällstationens cafeteria. Kaffe och varm äppelkaka fick oss snart att återfå livsandarna och det var riktigt mysigt att sitta där i cafeteria prata trollsländor. Efter någon timme drog regnet bort och de flesta av oss gav oss återigen ut på trollsländejakt. Jaktlyckan var inte den bästa, någon enstaka trollslända hittades, men tyvärr ingen *Somatochlora sahlbergi*. På vägen hem fick vi se en älg från bussen, för våra tyska deltagare var detta nästan lika exotiskt som en *sahlbergi*.

Det var med stort vemod som jag packade ihop mina saker för att åka hem efter det trevliga symposiet i den mysiga byn Gällivare. Arrangemanget var mycket lyckat och jag vill rikta ett varmt tack till alla deltagare som tillsammans gjorde symposiet så roligt och lärorikt. Ett speciellt tack till Göran för ett underbart och välorganiserat symposium i en utmärkt miljö.

Några av larvkursens offer... Foto: Ulf Norling

***Aeshna mixta* funnen i Finland och annat intressant**

Sami Karjalainen, Matti Hämäläinen & Larry Huldén

Karjalainen, S., Hämäläinen, M. & Huldén, L. 2003. *Aeshna mixta* found in Finland and other interesting records. Nord. Odonatol. Soc. Newsl. 8-9(1): 6-8.

Migrated individuals of *Aeshna mixta* were recorded in Finland for the first time in August-September 2002. Confirmed observations are available from several sites along the southern coast of the country (in Porvoo, Helsinki, Espoo, Kirkkonummi and Pohja), most of them from bays of the sea. The nearest autochthonous populations of *A. mixta* occur in the Riga region in Latvia, and this area might be the source of the migration to Finland. Records made by Doppler weather radar show that large insects flew from Estonia towards Helsinki in many occasions at the end of July and the beginning of August, in afternoons when southeastern winds prevailed; these insects probably were migrating *A. mixta*. A population of *Nehalennia speciosa* was found in N: Tammisaari (Ekenäs); the previous Finnish record dates back to 1981. The new "provincial records" of Finnish dragonflies made since the 1997 update in Nord. Odonatol. Soc. Newsl. 3(1): 10-11 are listed.

S. Karjalainen, Tyrskykuja 3 B 15, FIN-02320 Espoo. <sk@korento.net>
M. Hämäläinen, Department of Applied Biology, P.O. Box 27, FIN-00014
University of Helsinki. <matti.hamalainen@helsinki.fi>
L. Huldén, Finnish Museum of Natural History, P.O. Box 17, FIN-00014
University of Helsinki. <larry.hulden@helsinki.fi>

Den i våras utkomna nya boken om Finlands trollsländor har redan på kort tid märkbart ökat intresset för dessa insekter i vårt land. Man kan också räkna till bokens meriter, att *Aeshna mixta* migrationen i augusti blev dokumenterad i Finland. Webbssidan <http://www.korento.net>, som bl.a. presenterar den nya boken, innehåller en elektronisk blankett som uppmuntrar den naturintresserade allmänheten att sända in intressanta observationer vilka annars blivit odokumenterade. Alla nya fynd som vi behandlar här, har blivit verifierade med fotografier eller insamlade exemplar.

***Aeshna mixta* – ny för Finland**

Johan Andersson fotograferade en hane av en ovanlig mosaikslända på ön Pellinge i Borgå skärgård den 7 augusti 2002. Redan samma dag skickade han två utmärkta bilder till Sami Karjalainen (SK) med frågan om sländan verkligen kunde vara *Aeshna mixta*, som också fanns avbildad bland arter kända endast från grannländerna i hans bok. Artbestämningen var lätt att bekräfta. SK besökte fyndplatsen följande dag men lyckades inte observera *A. mixta*.

Senare den 15 augusti fångade Johan Andersson (JA) en hona med bara händer på samma ställe. SK och Matti Hämäläinen (MH) besökte Pellinge den 17 augusti och såg en hane, som hängde vertikalt från en kvist 2 m över marken. Vi tog tiotals fotografier innan sländan fångades av MH. Senare har JA observerat ännu några individer på samma plats, den sista på 2 september.

Den 25 augusti 2002 fångade Kimmo Virta (KV) en hona av *A. mixta* vid den norra stranden av Pojoviken i Pojo. (Pojoviken utgör en 15 km lång havsvik vid Finska viken norrom Ekenäs). Inom en vecka hade Kimmo och Pertti Virta (PV) observerat åtminstone tjugo individ av arten på 3-4 olika ställen vid kustområdet och en hane påträffades 5 km från kusten vid en liten bassäng. Den 3 september besökte MH och SK en av fyndplatserna vid Pojoviken guidade av KV och PV. Vi såg 5-10 individ och fotograferade både hannar och honor, vilka inte stördes av att fyra personer stod alldeles intill och fotograferade dem på endast 30 cm:s avstånd.

Den 4 september 2002 observerade Matti Härmäläinen 4-5 individer av *A. mixta* i Kyrkslätt vid Esboviken. Följande dag besökte MH och Larry Huldén (LH) området på nytt och *A. mixta* påträffades nu både på Kyrkslätt och Esbo sidan av Esboviken. Arten observerades vid Esboviken också den 11-12 september (MH). *A. mixta* har ytterligare påträffats på två ställen vid Bredviken i Esbo (LH, 7 september; MH, 13 september) och vid Gammelstadsfjärden nära Vik i Helsingfors (MH, 9 september).

Det är utan tvivel fråga om migrerande individ som i stor antal nått den södra kusten av Finland i början av augusti. Pellinge ligger 50 km öster om, Bredviken 6 km väster om, Esboviken 20 km väster om, och Pojoviken 70 km väster om Helsingfors centrum. Det förefaller som om sländor främst hade stannat vid de större vikarnas inre stränder.

Närmast Finland har *A. mixta* etablerade populationer på båda sidorna om södra Östersjön. I Danmark förökar sig arten i landets södra delar och migrerande individ har påträffats överallt i landet under varma somrar (Nielsen, 1998, De danske guldsmede). Enligt uppgifter av Göran Sahlén förökar sig *A. mixta* åtminstone i Skåne, där larver ofta insamlats, men fynden längs Götalands ostkust samt på Öland och Gotland representerar sannolikt endast migrerande individ. I öster är arten etablerad i Polen, Litauen och Lettland. I Lettland är arten ganska allmän i Riga området (Spuris, 1956, Strekozy Latviyskoy SSR).

Enligt Ruusmaa (Eesti Loodus 9/1995, s. 254-255) har migrerande individ påträffats i Estland i Puhtu år 1951 och i Kabli vid västkusten år 1994. År 2001 sågs hundratala individ vid västkusten och år 2002 insamlades *A. mixta* i södra Estland, 100 km från kusten (Mati Martin, in litt.).

Huvudorsaken till artens migration ända till Finland torde vara den exceptionellt varma och torra väderleken i södra Finland och Baltikum, främst under hela augusti månad.

Av särskilt intresse är frågan om varifrån individen kunde härstamma. Matti Leskinen, som följer upp insektvandringar med hjälp av en Doppler-väderleksradar i Helsingfors, uppger att stora insekter i slutet av juli och början av augusti vid flera tillfällen med sydostliga vindar under eftermiddagarna kommit över Finska viken från Estland

(<http://www.helsinki.fi/~mleskine/kaiku/vasu.html>).

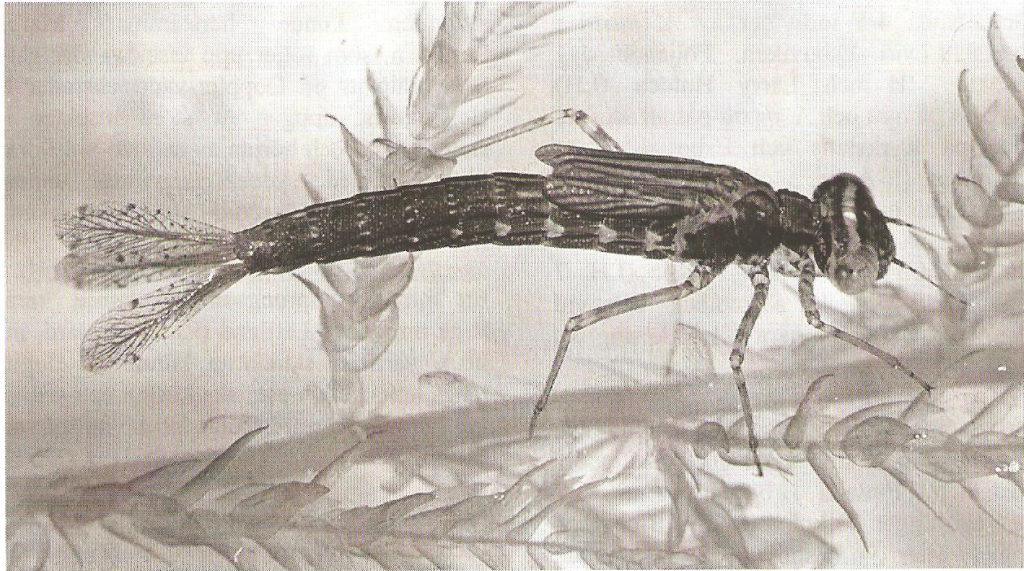
Ett möjligt ursprungsområde kunde vara Riga området i Lettland (Rafal Bernard, in litt.), varifrån sländorna kunde ha flugit längs lettiska och estniska kusten och sedan vid lämpliga vindförhållanden kommit över till Finland.

Ny population av *Nehalennia speciosa*

Fred Arnaboldi, en gästande miljöforskare från Frankrike, upptäckte en population av denna hotade art i N: Ekenäs (Tammisaari) den 16 juli 2002. Han såg tiotals immatura sländor och infångade ett par individ. SK och Juha Kauppinen besökte orten den 11 augusti och fann arten på ett annat ställe c. 200 m. från föregående plats. Åtminstone 20-30 sländor förekom inom ett litet område på 40-50 m² i låg strandvegetation. Sländorna var mycket svåra att iakta emedan de är så små och flög bara korta sträckor åt gången gömda av vegetationen. MH och SK besökte platsen tillsammans den 14 augusti och såg c. 10 sländor. En hanne var ännu kvar den 22 augusti (MH). Uppenbarligen är artens flygtid längre än vad man tidigare konstaterat i Finland. Det senaste fyndet av *N. speciosa* i Finland gjordes också i Ekenäs (på ett annat ställe) den 11 juli 1981 (1 hona, M. Härmäläinen leg.). Vi antar att *N. speciosa* förekommer också på andra ställen i det splittrade kustområdet i sydvästra Finland med motsvarande biotoper som i Ekenäs.

Nya "provinsfynd"

År 1997 publicerade Matti Härmäläinen & Pekka Valtonen i denna serie (Vol. 3(1): 10-11) en katalog över trollsländornas utbredning i de naturhistoriska provinserna i Finland. Sami Karjalainens bok "Suomen sudenkorennot" (2002) innehåller en uppdaterad version av denna katalog på

Larv av *Nehalennia speciosa*, mörkt exemplar. Själland, Danmark, 2002. Foto: Ulf Norling

sidorna 205-207. I denna version hade följande sex nya provinsfynd tillkommit:

Ischnura pumilio

Ka/EK [Virolahti, 4 juli 2000, Sami Karjalainen]

Aeshna subarctica

Le/EnL [Kilpisjärvi, 1999, Jussi Mäkinen & Tuomo Hurme]

Aeshna viridis

Sb/PS [Siilinjärvi och Varkaus, karteringen vid Jyväskylä universitet]

Epiheca bimaculata

Kb/PK [Kitee, 25 juni 1999, Matti Hämäläinen]

Sympetrum sanguineum

Ta/EH [Hauho, 18 juli 1999, Pekka Valtonen]

Leucorrhinia pectoralis

St/St [Ahlainen, 7 juli 1998, Esko Inberg]

År 2002 har exceptionellt många nya provinsfynd gjorts:

Coenagrion puella

N/U [Esbo, 11 juni 2002, Sami Karjalainen; Sibbo, 19 juni 2002, Sami Karjalainen; Hangö, 9 juli 2002, Fred Arnaboldi]

Coenagrion puella

Ab/V [Pojo, 31 juli 2002, Pertti Virta]

Ischnura pumilio

Ta/EH [Lahti, 17 juni 2002, Jussi Mäkinen]

Aeshna mixta

N/U [Borgå, Kyrkslätt, Esbo, Helsingfors; se ovanför]

Aeshna mixta

Ab/V [Pojo; se ovanför]

Aeshna viridis

St/St [Merikarvia, 2002, kartering vid Jyväskylä universitetet]

Libellula fulva

Ta/EH [Loppi, 2001 också på samma ställe 2002, Timo Saarinen]

Libellula fulva

Ab/V [Pojo, 12 juli 2002, Kimmo & Pertti Virta]

De senaste årens varma somrar har troligen ökat möjligheterna för *C. puella* och *I. pumilio* expandera i södra Finland. Det kommer att vara intressant att se om de nya populationerna av *L. fulva* bara är tillfälliga, såsom den rika förekomsten av *L. fulva* vid en bäck i Vehkalahti (Ka) år 1964. Arten har permanenta populationer vid Kiteenjoki älv i östra Finland, där den har förekommit åtminstone de senaste 80 år.

I år har också några nya populationer av sådana ovanliga arter som *Ophiogomphus cecilia*, *Orthetrum coerulescens* och *Leucorrhinia pectoralis* upptäckts i Finland.

New book on dragonflies of Finland

Author: Sami Karjalainen

Title: **Suomen sudenkorennot (The Dragonflies of Finland)**

Size: 21 x 26 cm

Pages: 222

Cover: hardcover

Illustration: 228 color photographs (about 80 of those full page size)

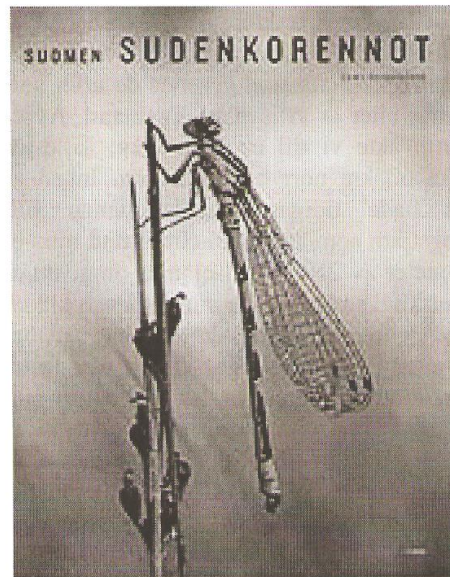
Publisher: Tammi

ISBN 951-31-2212-3

This is the first book on dragonflies of Finland for 50 years. The previous one, *Sudenkorennot* by K.J. Valle, was published in 1952.

The new book covers all the 52 species of dragonfly recorded in Finland (including *Aeshna crenata*, *A. osiliensis* and *Somatochlora sahlbergi*), of which 51 were observed in the field and photographed by the author over a period of more than ten years.

The book is written in Finnish but has brief instructions in English. Non-Finnish readers should be able to extract valuable information from the distribution maps and other graphic presentations, and will, of course, also be able to enjoy the photographs, almost all of which are of live specimens in their natural settings. Only *Somatochlora sahlbergi* was netted and posed for photographing.

For ordering info, please visit <http://dragonflies.korento.net>

Contact information:

address: Sami Karjalainen, Tyrskykuja 3 B 15, FIN-02320 Espoo, Finland

email: sk@korento.net

Samtliga svenska *Leucorrhinia*arter representerade i en enda lokal

Martin Peterson

Peterson, M. 2003. All five Swedish *Leucorrhinia* species found in the same small lake in western Sweden. Nord. Odonatol. Soc. Newsl. 8-9(1): 10.
Martin Peterson, Åbymovägen 35, S-616 30 Åby
<martin.peterson@mbox301.swipnet.se>

Under sommaren 1998 hade jag besök av mina tyska vänner Peter Peitzner och Gabi Arensberger. Mycket tid lades på att studera den Svenska trollsländefaunan. Vi besökte olika lokaler i trakterna av Göteborg och Trollhättan i västsverige. På Peters och Gabis önskelista stod givetvis de arter som saknas eller är sällsynta i Tyskland. Av en slump åkte vi till en liten loka; Lillesjön cirka 60 km norr om Göteborg. Ingen av oss hade tidigare besökt denna lilla skogstjärn som är nästan cirkelrund med en diameter av 250m. Lillsejön är omgiven av granskog, stränderna är sumpiga och klädda med vitmossa. Det dröjde inte många minuter förrän samtligas kängor var fyllda med illaluktande vatten. En stor del av sjön är täckt med vita näckrosor, på några av näckrosbladen satt trollsländor mestadels *Leucorrhinia*. P.g.a. den besvärliga stranden var det förenat med en viss möda att identifiera *Leucorrhinia rubicunda* och *albifrons*. Vi tog en del foton och Gabi hittade som alltid massor av exuvier som hon samlade in. Då tunga regnmoln tornade upp sig på himlen fick vi bråttom att bege oss mot bilen. Vi hann precis dit när de första regndropparna började falla.

Väl hemma började Gabi sortera sina exuvier. Efter en stund frågade hon Peter och mig om någon av oss hade lagt märke till någon *Leucorrhinia albifrons* med ljusa vingmärken. Ingen av oss var riktigt säker,

men båda hade svaga minnesbilder av någon individ som skilde sig från de övriga. Gabi visade oss då att hon bland sina *L. caudalis* exuvier hade hittat exuvier med långa sidotaggar på nionde segmentet och tydliga sidotaggar på sjunde segmentet. Dessa exuvier var misstänkt lika *Leucorrhinia caudalis* exuvier. Vi beslutade oss genast för att återvända till Lillesjön nästa dag för att försöka hitta adulta individer av *L. caudalis*, en art som ingen av oss sett tidigare.

Nästa morgon såg vädret lovande ut och vi hade bråttom ur bilen ner till Lillesjöns sumpiga ständer. Det dröjde inte lång stund förrän vi kunde se att några *L. albifrons* såg lite annorlunda ut, kroppen var bredare och vingmärkena såg ljusa ut till skillnad från "de vanliga" *albifrons*. Efter en stund lyckades jag fånga en med min håv och vi kunde bekräfta att det var *Leucorrhinia caudalis*. Jättekul att hitta denna art som inte är så vanlig i Sverige. Fyndet förevisas på en mängd foton. Under fotograferande hittade vi även *Leucorrhinia dubia*. Fyra av Sveriges fem *Leucorrhinia*arter i samma lilla skogstjärn. Inte illa. Lyckan blev fullständig när en *Leucorrhinia pectoralis* landade framför mig i vitmossan. Ny hade vi alla fem Svenska *Leucorrhinia*arter i samlade vid en tjärn med en yta av 0,05km². Alla arter utom *Leucorrhinia pectoralis* lyckades vi dessutom ta foton av, en minnesvärd trollsländeupplevelse.

Trollsländan i nordisk folktro

Martin Peterson

Peterson, M. 2003. The dragonfly in Nordic folklore. Nord. Odonatol. Soc. Newsl. 8-9(1): 11-12.

There are many myths around the dragonfly in the folklore all over the world. The Nordic countries are no exemption. Many local names for Dragonfly are very interesting and a lot of similarities are found between the Nordic dragonfly folklore.

Martin Peterson, Åbymovägen 35, S-616 30 Åby
<martin.peterson@mbox391.swipnet.se>

I många av världens kulturer har trollsländan haft en framskjuten position inom folktro., Europa och Norden är inget undantag. Många myter har gått förlorade med tiden men här och var hittar man spår av dessa bl.a. i lokala namn för trollslända. Bara i Tyskland lär det ha funnits mer än 150 olika lokala ord för trollslända. Några av dessa är *Wasserhexe* (Vattenhäxa), *Teufelsnadel* (Djävulens nål), *Teufelspherd* (Djävulens häst) och *Schlangentöter* (ormdödare). I Storbritannien har trollslända lokalt hetat *Horse stinger* (Häststickare) och *Devils' daring needle* (Djävulens djärva nål). Associationer med djävulen verkar ha varit populära på många håll så även i Danmark där trollsländan kallats Fandens ridehest. Det Danska namnet *Guldsmed* låter mycket trevligare men dess ursprung har ej kunnat spåras av artikelförfattaren.

Även i Sverige har trollsländan fått många olika namn. Ordet *trollslända* anses komma av att man för länge sedan, då man fortfarande trodde på allehanda övernaturliga väsen som troll., älvor och småknytt, trodde att trollen använde insekten som slända för att spinna tråd. En annan myt om att trollsländor skulle sy ihop människors ögonlock har gett upphov till det norska namnet *Øyestikker* samt det Svenska *Blindsticka*.

Trollsländans kroppsform och dess likhet med ett besman har gett upphov till det svenska namnet *Skams Besman*. Man lär ha

trott att Djävulen använde trollsländan för att väga människors själar. När en trollslända flög runt huvudet på en person så "vägde" djävulen personens skäl varpå man drabbades av sjukdom och olycka.

Att man förknippade den vackra trollsländan med djävulen kan förefalla märkligt men förklaringen kan vara så gammal som 1000 år. Under Asatiden förknippades trollsländor med gudinnan Freja. När Norden sedan kristnades kan man anta att de kristna försökte att tränga undan asamyter och -symboler genom att förknippa dessa med djävulen.

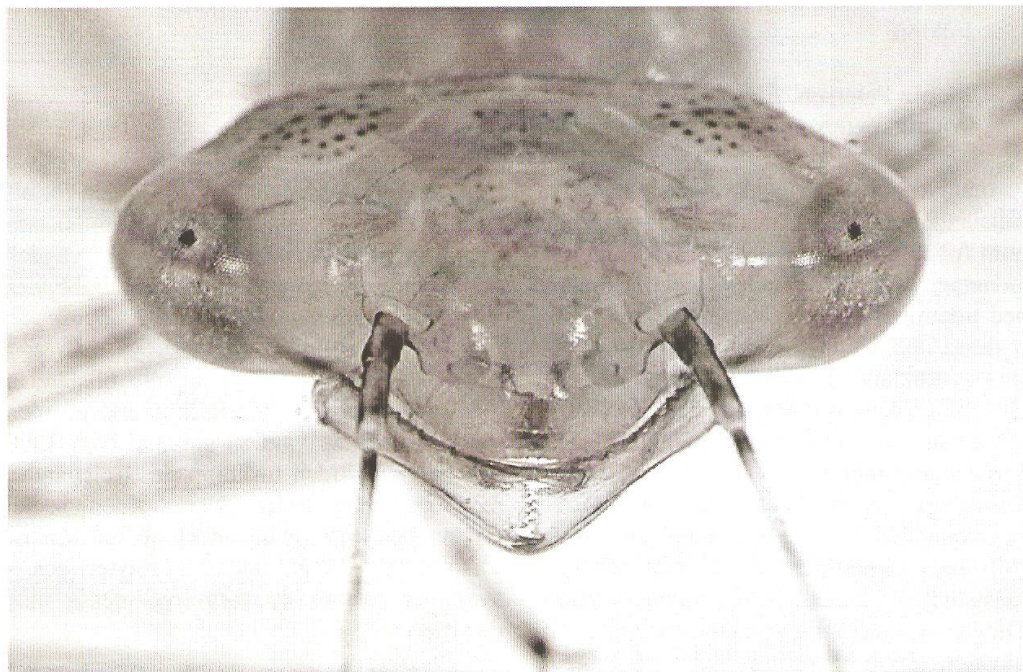

Även för de gamla vikingarna hade trollsländorna stor betydelse... Nej, skämt åsido: Denna design togs fram av arrangörerna till WDA-symposiet i Gällivare 2002. Runinskriptionen lyder: "The Second WDA International Symposium of Odonatology"

Det latinska namnet *Libellula* kommer troligtvis av latinets *Libella* som betyder bok. Med viss fantasi kan man se en vilande trollsländas vingar som ett bokuppslag. Namnet *odonata* hittades på av Fabricius år 1793. Namnet betyder tandad.

Idag är det knappast någon i Norden som tror att trollsländan är djävulens redskap, men man något mystiskt är det med denna insekt. Intresset för trollsländor smittar nästan som ett virus och det är nästan omöjligt att "tillfriskna" från trollsländeintresset.

Om framsidan...

Coenagrion puella, sista larvstadiet. Skåne, Torna Hällestad, våren 2002. Foto: Ulf Norling

Den ljus gröna färgen och den relativt svaga pigmenteringen är typisk för denna art, jämförd med *C. pulchellum*. Det mest karakteristiska i denna bild är avsaknaden av ett mörkt stråk mellan antennbasen och ögat, vilket vanligen finns hos *pulchellum*. Endast ett svagt övre och ett kraftigt undre stråk syns här. Tyvärr är inte denna karaktär särskilt tillförlitlig.

Ulf Norling, Teknik och samhälle, Malmö högskola, 205 06 Malmö <ulf.norling@ts.mah.se>

On the cover photo: A facial view of *Coenagrion puella*, F-0. The light green colour and the weak pigmentation are typical for this species compared to *C. pulchellum*. The most characteristic feature is the absence of a dark band between the base of the antenna and the eye which normally is present in *pulchellum*. Here only a weak upper band and a more pigment-rich lower band are present. The character is variable.

Nordisk Odonata møde 28-30 juni 2002 vid ~~Gribskov~~ Gadevang, Sjælland, Danmark

Göran Sahlén

Some personal reflections and memories from the 2002 NOF meeting in Gadevang, Denmark. G. Sahlén, Högsolan i Halmstad, SET, Box 823, SE-301 18 Halmstad <goran.sahlen@set.hh.se>

NOF-Mötet 2002 ägde rum i Danmark, i regi av Mogens Holmen. Jag och Ulf Norling beslutade oss för att samåka och detta betydde att jag tog mig ner från min bostad i Uppsala de 60 mil till Lund redan på torsdagen, övernattade i hans gästtrum och att vi följande morgon kastade oss iväg mot Danmark. Denna gång beslutade vi att köra min bil (på förra danmarksmötet ökte vi hans moderna farkost) som har årsmodell 1984. Det är alltså min nyaste bil. Vi ska kanske inte gå in på att jag har 12 bilar till varav samtliga är äldre...

Med denna platinagråblå Saab 900 tog vi oss då via Öresundsbron till Köpenhamn. Här hamnade vi i en evinnerlig bilkö eftersom vi tycktes ha prickat in den värsta rusningstrafiken, men så småningom på väg norrut lättade både trafiken och det regn som envist följt med oss genom den danska huvudstaden. Men Ulfs briljanta kartläsning körde vi bara lite fel och tog oss lätt fram till den skola i Gribskov där mötet skulle hållas.

Det var egentligen bara ett problem. Hela skolans omgivning var uppgrävd på grävmaskinvis och den trädgård där vi skulle ha tältat såg nu ut som en lerhög... Efter lite letande fann vi en lapp på dörren där vi istället skickades vidare till Mogens Holmens hem i Gadevang. Det visade sig att man tydligen "glömt" informera Mogens om att man skulle utföra grävningsarbeten när han bokade skolan. Så kan det gå.

Vi hittade lätt hans hus - men föremålet själv var inte hemma. Så vi tog det lugnt och avvaktade utanför på gatan. Efter ett tag började fler deltagare dyka upp, från Norge och Danmark och efter hand kom Mogens själv med en fullastad bil efter att ha varit och mött folk på järnvägsstationen.

Den första eftermiddagen och kvällen var det väl mest prat, grillning, prat och dansk öl som gällde - inget i övermått dock, det är viktigt att påpeka. Det är väl just detta som är karakteristiskt för de nordiska mötena. Det blir en avslappnad stämning och man kan kommunicera kring allt möjligt och omöjligt - mest om odonater kanske ändå. Det är i vilket fall som helst den tillställning varje år där det sker mest grillning för min del, men det säger kanske mer om mig än om NOF-mötena.

Jag, Ulf Norling och ett flertal andra tältade på gräsmattan i Mogens trädgård. Ulf berättade sedan att det var ett intressant ljud den natten eftersom det snarkades från tre olika håll, både på svenska, norska och danska...

Förutom de mer formella föredrag som stod på programmet (och vilka jag inte tänker gå in på) var det exkursioner som gällde. Det intressantaste för mig och många andra var nog att besöka Fandens Hul där den enda populationen av *Nehalennia speciosa* finns i Danmark. Lokalen liknar inget jag är van vid från Sverige utan är som en korsning mellan en myrgöl och ett rikkärr. I vilket fall som

Några mötesdeltagare samlade rund ett intressant trollsländevatten i Mogens Holmens trädgård på NOF-mötet 2002. Det är ganska märkligt att det behövs bara 10 centimeter vatten för att få trollsländefolket på knä! Foto: Mogens Holmen.

In the garden around the all too much studied pond at the 2002 NOF meeting in Denmark.

Larvjakt vid Susån. Olsvikarna, Redaktören och Ulf Norling. Foto: Mogens Holmen.

Some participants at Susån searching for Libellula fulva larvae.

helst så vimlade det av *Nehalennia*, både larver och vuxna. Det här var första gången jag sett den live i Norden, tidigare har jag bara sett den i Italien. Det var mycket intressant och resulterade i att mycket film gick åt. Vi ägnade det mesta av lördagen på denna intressanta lokal.

På söndagen åkte vi till flera områden, bl. a. ett besök vid Susån vid Naestved där det främst var en stor population av *Lilellula fulva* som lockade. Vi avslutade mötet och exkursionerna vid Holmegårds Mose, ett område med mossar och torvgravar beläget ungefär mitt på Själland. Här var det inte

så mycket som flög, visade det sig, men det var ändå intressant att se hur igenväxande torvtäkter såg ut i de sydliga landskapen. Även här får jag konstatera att naturen har en helt annan sammansättning än vad jag är van vid från Sverige, med en blandning av nordliga och sydliga arter.

Här fick Ulf och jag lov att bryta upp från mötet, och jag vill passa på att tacka Mogens Holmen som arrangerade en mycket trevlig tillställning. Mogens har också sammanställt de observationer som gjordes under mötet och som presenteras på nästa sida.

Från Odonata-mötet 2002: Exkursion till Fandens Hul, den enda kända lokalen för *Nehalennia speciosa* i Danmark. Från vänster Olsvikarna (senior och junior), Ove Bergersen, Tor Saugestad, Christian Rørdam, Ulf Norling och Göran Sahlén. Foto: Mogens Holmen. Många deltagare koncentrerade sig på att finna larver av denna ovanliga art. Att det också lyckades syns på sid 8 i detta nyhetsbrev.

From the excursion to Fandens Hul at the 2002 NOF meeting in Denmark.

NOF-træf i Danmark 28-30. juni 2002, artsfund

I alt mindst 24 arter. Meget lavt antal set på en del lokaliteter skyldes givetvis vejrforholdene

Art	Lokalitet nr:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Calopteryx splendens</i>		-	-	-	-	-	-	I	-	-	-
<i>Lestes sponsa</i>		-	I	I	I	-	I	-	-	I	-
<i>Lestes dryas</i>		-	I	-	I	-	-	-	I	-	-
<i>Erythromma najas</i>		-	I	-	-	I	I	I	-	-	-
<i>Coenagrion puella</i>		-	I	I	I	I	-	I	I	I	-
<i>Coenagrion pulchellum</i>		-	-	I	-	I	I	L,I	I	I	-
<i>Coenagrion sp. (puella/pulchell.)</i>		-	-	-	I	-	L	-	-	-	-
<i>Ischnura elegans</i>		I	I	I	-	I	I	L,I	-	I	-
<i>Nehalennia speciosa</i>		-	L,E,I	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Aeshna subarctica</i>		-	L,E	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Aeshna mixta</i>		-	-	-	-	-	-	L	-	-	-
<i>Aeshna cyanea</i>		-	-	-	-	-	L	L	-	-	-
<i>Aeshna grandis</i>		-	-	I	I	-	L	-	-	-	-
<i>Aeshna sp. (cyanea/grandis)</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	-	L(del)
<i>Brachytron pratense</i>		-	-	-	-	-	-	L	-	-	-
<i>Cordulia aenea</i>		-	I	-	-	-	L,I	-	-	-	-
<i>Somatochlora sp.</i>		-	-	-	I	-	-	-	-	-	-
<i>Libellula quadrimaculata</i>		-	-	-	I	L	E	-	-	I	-
<i>Libellula fulva</i>		-	-	-	-	-	-	L,I	-	-	-
<i>Libellula depressa</i>		-	-	-	-	-	I	I	-	-	-
<i>Libellula sp. (quadri./depressa)</i>	Æ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sympetrum sanguineum</i>		-	-	-	I	I	L	I	-	I	L
<i>Sympetrum flaveolum</i>		-	-	-	-	-	-	-	-	I	-
<i>Sympetrum sp.</i>		-	-	-	-	-	-	L	-	-	-
<i>Leucorrhinia dubia</i>		-	L	-	-	-	-	-	-	-	E
<i>Leucorrhinia rubicunda</i>		-	-	-	I	-	-	-	-	-	L,E
<i>Leucorrhinia pectoralis</i>		-	I(1)	-	-	-	-	-	-	-	-

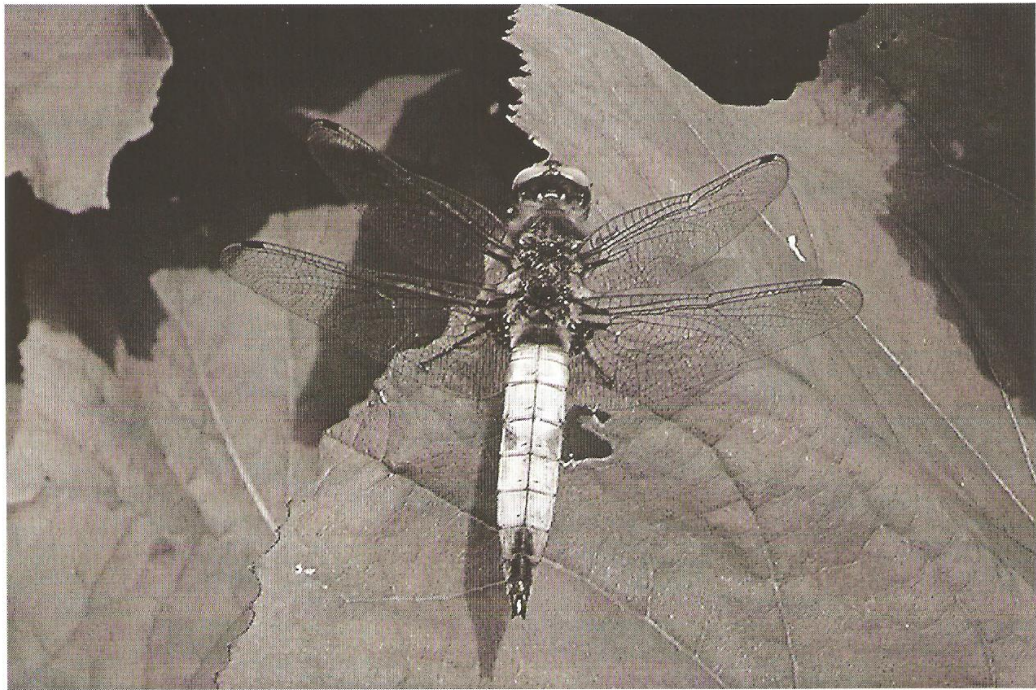
Lokaliteter

1. Havedam i Gadevang ved Gribskov, 28.VI.2002
2. Fandens Hul i Teglstrup Hegn, lille brunvandet sø omgivet af hængesæk, 29.VI.2002
3. Langs skovvej i Teglstrup Hegn, 29.VI.2002
4. Skidendam i Teglstrup Hegn, lille ung højmosse, 29.VI.2002
5. Klaresø i Teglstrup Hegn, eutrof skovsø, 29.VI.2002
6. Sortesø i Teglstrup Hegn, brunvandet skovsø, 29.VI.2002
7. Suså ved Næstved, 30.VI.2002
8. Langs sti i Holmegårds Mose, 30.VI.2002
9. Holmegårds Mose, lav kalkrig tørvegrav ("tørvegrav 40"), 30.VI.2002
10. Holmegårds Mose, små sure tørvegrave langs højmosse, 30.VI.2002

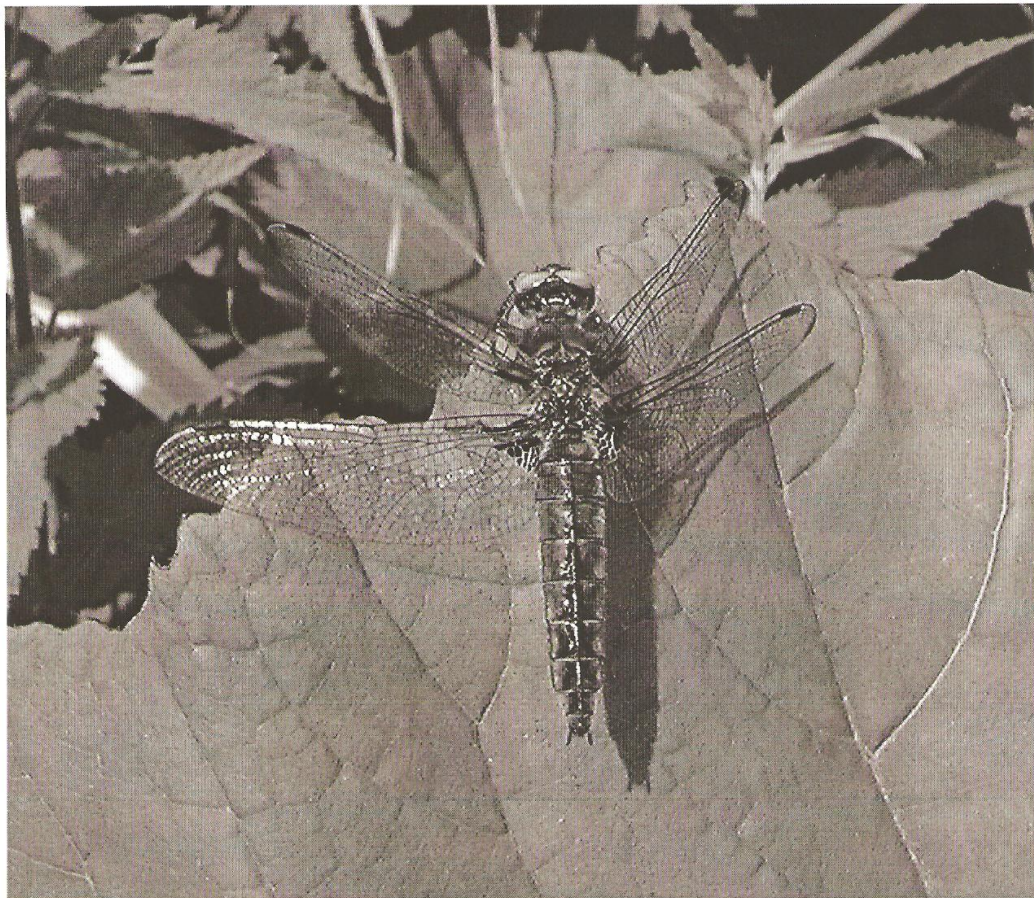
Forkortelser

Æ: Æg; E: Exuvier; I: Imagines; L: Larver

[OBS: Några få observationer har strukits eftersom de måste verifieras innan de publiceras.
Reds anm.]

Libellula fulva, hane (ovan) och hona (nedan) vid Susån. Foto: Mogens Holmen

Nordiskt Odonata-möte 2003

När detta nyhetsblad gått i tryck är NOF-mötet 2003 redan nära förestående. Därför meddelas endast några basdata nedan, främst som dokumentation. Redaktören avser att nästa år kunna lägga ned mer tid på Nyhetsbrevet och då söka få ut det senast i början av maj månad inför träffen 2004.

Nordisk Odonata-treff 2003 finner sted i **Norge**, nærmere bestemt i traktene omkring **Arendal, Aust-Agder i tidsrommet 27.-29. juni.**

Vi får et eget hus til disposisjon i Hove leir og fritidssenter på Tromøy utenfor Arendal. Arendal ligger sentralt til i forhold til kommunikasjoner både fra inn- og utland: ferger, fly, tog, buss - og bil.

En mer detaljert innbydelse vil bli sendt ut etter påske, med tegningsfrist ca. 1.juni. Innbydelsen blir sendt ut etter NOF's adresseliste i dette nyhetsbrevet. Kjenner du noen som ikke står på listen, men som kunne være interessert, be de ta kontakt med:

Tor Saugestad
Gamle Kalvedalsvei 12B
N-5019 BERGEN, Norge
Tel.: +47 55 32 72 31
Mob.: 970 97 912
E-post: tsaugest@online.no

Adresslista Nordisk Odonatologisk Forum 2003

Addresses of members 2002-2003

[slettet pga regler om offentliggørelse af persondata]

INNEHÅLL - Contents

Information	2
<i>General information</i>	
Peterson, M: WDA:s andra internationella symposium om Odonatologi	4
<i>Some memories and personal views of the 2nd WDA International Symposium in Gällivare</i>	
Karjalainen, S, Hämäläinen, M & Huldén, L: Aeshna mixta funnen i Finland och annat intressant	6
<i>Aeshna mixta found in Finland and other interesting records</i>	
Karjalainen, S: New book on dragonflies of Finland	9
Peterson, M: Samtliga svenska Leucorrhiniaarter representerade i en enda lokal	10
<i>All five Swedish Leucorrhinia species found in the same small lake in Western Sweden</i>	
Peterson, M: Trollsländan i nordisk folktro	11
<i>The dragonfly in Nordic folklore</i>	
Norling, U: Om framsidan	12
<i>On the cover photo</i>	
Sahlén, G: Nordisk odonata möde 28-30 juni 2002 vid Gribskov Gadevang, Sjælland, Danmark	13
<i>Some personal reflections and memories from the 2002 NOF meeting in Gadevang, Denmark</i>	
Holmen, M: NOF-træf i Danmark 2002 - artsfund	16
<i>Species list from the 2002 NOF meeting</i>	
Nordiskt odonta-möte 2003	18
<i>Information on the 2003 NOF meeting</i>	
Adresslista	19
<i>Addresses of members 2002-2003</i>	